HE 188/2024 vp
Lainsäädäntöjohtaja Johanna Korpi
Ympäristöministeriö

Asiantuntijalausunto ympäristövaliokunnalle

Hallitus on antanut eduskunnalle esitykset laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta (HE 136/2024 vp) ja laiksi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 188/204 vp). Hallituksen esityksessä HE 136/2024 vp esitetään Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamista. Samalla kumoutuisi myös sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta. Hallituksen esityksessä 188/2024 vp esitetään Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen perustamista ympäristöministeriön yhteyteen. Lisäksi esityksessä ehdotetaan lainsäädännössä olevat viittaukset muutettavaksi viittaamaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sijaan Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukseen. Hallituksen esitykset ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa ja niiden tulisi tulla voimaan samanaikaisesti.

Ympäristöministeriö lausuu ympäristövaliokunnalle kunnioittavasti seuraavaa:

Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen perustaminen ympäristöministeriön yhteyteen

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 1 §:ssä säädettäisiin, että ympäristöministeriön yhteydessä toimisi jatkossa Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus. Saman ehdotetun lain 2 §:ssä säädettäisiin Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen tehtävistä. Keskus ottaisi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tehtävät vastattavakseen. Keskuksen lukuisista yksittäisistä tehtävistä säädetään useissa erillisissä laeissa, jonka vuoksi keskusta koskevassa laissa on tarpeen olla kuvaus pääasiallisista tehtävistä yleisellä tasolla. Keskuksen tehtävät vastaavat pitkälti Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen nykyisiä lakisääteisiä tehtäviä, mutta tehtäväkuvauksiin on tehty joitakin lakiteknisiä muutoksia ja niiden sanamuotoja on täsmennetty.

Lakiehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin keskuksen johtamisesta ja ratkaisuvallasta. Ehdotetun 3 §:n mukaan Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksella on johtaja, jonka ympäristöministeriö nimittäisi virkaan määräajaksi viideksi vuodeksi kerrallaan. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan keskuksen johtaja ratkaisisi keskuksessa päätettävät asiat. Näistä ratkaistavista asioista/tehtävistä säädetään esityksen liitteenä olevissa laeissa (lakiehdotukset 2.–16.). Lisäksi saman pykälän 4 momentin mukaan tuen myöntämiseen ja valvontaan liittyvien tehtävien hoitaminen on järjestettävä siten, että asioiden käsittelyn riippumattomuus ja puolueettomuus varmistetaan. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että näitä tehtäviä suorittaville henkilöille ja keskuksen johtajalle ei anneta sellaisia muita tehtäviä, jotka voisivat vaarantaa tehtävien asianmukaisen hoitamisen ja riippumattomuuden. Lisäksi keskuksen tehtäviä hoitavien henkilöiden tehtäväkuvat tulisi laatia siten, että henkilöt hoitavat pääsääntöisesti vain keskukselle laissa kuuluvia tehtäviä. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään varmistamaan, että ministerillä, ministeriön kansliapäälliköllä tai muulla virkajohdolla ei ole pidätysmahdollisuutta keskuksen asioihin.

Puolueettomuus ja riippuvuus on esityksessä kohdistettu erityisesti tuen myöntämiseen ja valvontaan liittyviin tehtäviin, sillä kyseessä on keskuksen niin sanottuun ydintoimintaan liittyvät tehtävät, joissa vaatimus riippumattomuudelle ja puolueettomuudelle korostuu. Keskus myöntää merkittäviä määriä valtiontukea, sille kuuluu merkittäviä valvontatehtäviä, ja sen päätöksenteko perustuu laillisuusharkintaan. Keskus myöntää tukia erillislainsäädännössä säädettyjen kriteerien mukaan ja käsittelee hakemukset saapumisjärjestyksessä. Kyse on yksityishenkilöiden ja yhteisöjen oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä tehtävistä, joissa oikeusturvan vaatimus korostuu. Ministeriöllä ei pääsääntöisesti ole tämänkaltaista hallintopäätösten tekemistä, valvontaa ja seuraamusten määräämistä käsittävää toimeenpanovaltaa, ja keskuksen riippumaton rooli toimeenpanevana elimenä halutaan säännöksillä varmistaa. Keskuksen muiden tehtävien osalta laissa ei asetettaisi erityisiä

puolueettomuuden ja riippumattomuuden vaatimuksia, mutta nekin eriytettäisiin organisatorisesti ministeriön muusta toiminnasta (valtioneuvoston asetuksella keskus sijoitettaisiin erilleen ministeriön osastoista). Mikäli keskukselle jatkossa annettaisiin uusia tehtäviä ehdotetun lain 2 §:n 5 kohdan nojalla, tulisi tehtävien suhde keskuksen riippumattomuus- ja puolueettomuusvaatimukseen arvioida. Keskuksen erillisyyttä ympäristöministeriön muusta päätöksenteosta on kuvattu hallituksen esityksen luvussa 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys.

Ympäristöministeriö on aloittanut valmistelun liittyen ympäristöministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamiseksi (1286/2015). Muutostarpeet kohdistuvat erityisesti asetuksen pykäliin 3 (Ministeriön toimialan virastot) ja 9 (Asioiden ratkaiseminen). Lisäksi asetuksen pykälään 5 (Työn järjestäminen) on tarkoitus lisätä viittaus nyt ehdotettavaan lakiin ja siihen, että ympäristöministeriön yhteydessä toimisi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus. Asetukseen lisättäisiin myös Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen johtajan kelpoisuusvaatimukset. Asetus valmisteltaisiin siten, että se tulisi voimaan samanaikaisesti lain kanssa. Keskuksen organisaatiosta ja siihen kuuluvien ryhmien tai yksiköiden tehtävistä olisi tarkoitus määrätä valmisteltavan valtioneuvoston asetuksen nojalla keskuksen hallinnollisessa määräyksessä.

Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukseen viittaaminen lainsäädännössä

Esityksessä ehdotetaan myös lainsäädännössä olevat viittaukset Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen muutettavaksi viittamaan Valtion tukeman asuntorakentamisen keskukseen. Samalla tehtäisiin viittausmuutoksista johtuvat tekniset korjaukset säännöksiin. Teknisillä korjauksilla tarkoitetaan esimerkiksi sekä -sanojen muuttamista ja -sanoiksi ja esimerkiksi siten kuin -rakenteiden päivittämistä. Lakimuutoksia ehdotetaan yhteensä 15 lakiin. Lisäksi kaksi lakia, omistusasuntolainojen korkotuesta annettua laki (1204/1993) ja vuokra-asuntojen korkotukilainalla rahoitettujen asuntojen vapauttamisesta käyttörajoituksista annettua laki (291/2005) ehdotetaan kumottavaksi, sillä kyseiset lait eivät tule enää sovellettaviksi ajan kulumisen takia.